

ձայնի բուռն անհամար հնչումներ կը հանէն, երբ խողովակին մէջ փչուի։ Զայնաւորները տարբեր երկայնութեամբ խողովակի մը վերայ հաստատուած սուրիչ լեզուակի մը միջոցաւ կազմուած են։ Իսկ բաղաձայններն կազմող զանազան ձեւերն, ճոճումներն ու ձայները՝ յառաջ կը գան տարբեր դիրքով հաստատուած թաղանթներու միջոցաւ։

ԺէԴ դարուն սկիզբները՝ Փ. Մերսէն, որ շատ մը անոսի բաներ գրած է զանազան տառերու ներքին զօրութեանց վերայ, կ'ապահովէ, որ ինքը՝ ձայնաւորները ու բաղաձայնները որոշակի արտասանող երգեան մի տեսած է։ Կը յիշուի նաեւ 1791 ին խօսուն մեքենայ մի, թէ և սոսուգիւ խիստ անշուք կերպով կ'արտասանէր։ Վերջին տարիներս Պ. Բատո կըսէ թէ՝ Լոնտրայի մէջ վախճանեալ Վասթօն հռչակաւոր բնագետին քով, տեսակ մի հոլովակի տիկ տեսած է, որ քանի մի խօսք կ'արտասանէր։ Ամեն մարդ տեսած է նոր տարւոյ պաճուճապատանքը, որ ըստ բաւականին կըրնայ արտասանել Պապա, Մամա, և նոյն իսկ խօսքի կարճ հատուածներ։

Արդարեւ այս նոր խօսուն մեքենայն յայնի առաւելութիւն մ'ունի նկատմամբ միւս մեքենայից, վասն զի ըստ կամաց նուագածուին կարող է արտասանել գրեթէ մարդկային ազգի զանազան բարբառները կազմող ամեն յոգակցութիւններն ու հնչումները։ Քանի մի գրեր. բ, պ, և ո ձայնաւորներն՝ այնչափ որոշ չ'են հնչեր։ Այլ, բայց ի մի քանի խիստ արտասանեալ բառերէ, բաւական 'գոհացուցիչ եղանակաւ կը հնչուին։

Այս գործիքը իւր այս ամեն կատարելութեամբն հանդերձ պիտի կարենայ լինել արդեօք նիւթ հետաքրքր-

ութեան, ինչպէս օւրիշ եղանակի գործիներն, որք ունեցած են իւրեանց համբաւն ի ժամանակին, կամ թէ, կարելի պիտի լինի (ինչպէս յուսով են մի քանի անձինք) սակից օգտիլ ձայնի մեքենականութեւն ուսման և մասնաւորաբար խուլ-համբայ կըթուլթեան այս նոր ձիւղին համար, որոյ միակ նպատակն է արդէն զանոնք արուեստական կերպիւ խօսելու վարժեցնել։ Անշուշտ այս հարցումներուն պատասխանները պիտի տրուին, եթէ սոյն գործիքը ձեռնհաս անձանց քննութեան յանձնուի։

ԿԱՆՈՆՔ

ՎԱՍՆ ԿԵՆՏԱՂԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԴԿԱՆ (1)

Ա.

Գանձք՝ են վասն մխիթարութեան կենաց և ոչ կեանքն վասն կուտելոյ ըզգանձս։

Հարցի ցայր մի բարեպաշտ և ուշիմ, թէ արդեօք ո՞վ է երջանիկ և ո՞վ աղերջանիկ, պատասխանեաց, նա՛ որ եկեր եւ սերմանեաց, բարեպաշտ գրտաւ, և նա՛ ոչ մեռաւ առանց վայելելոյ, դժբաղդ։

Մի աղօթիք վասն այնպիսի անարդթշուառականին, որ ոչ գործեաց ըզգործ ինչ կարելիցութեան և որ սպառեաց զըօլանգակ կեանս իւր ի կուտել զգանձս առանց գործ գնելոյ զայնրս։

Բ.

Մարգարէն Մովսէս, յորոյ վերայ

(1) Այս խրատները Պարոյց Շէխ Սաատի առաջին հեղինակին իւրաքանչեւ գործն է թարգմանած է 1855 ին Մեծարդոյ Գէորգ Աւետեան Զաքարեանց, որ ի Բլաւիա Հոգիաց։

եղիցի իս սղսղութիւն, այսպէս խրատէր զԿորուսն (1), գործեալ զգարիս այնպիսի իմն եղանակաւ, որպէս բարձրեալն աւարեալ է քեզ, նա չ'եղեւ ունկնդիր, և լուեալ է քո զլսխմանէ նորա:

Որ չ'արար զգարիս դրամովն իւրով, կորուսեալ է զապագայ յոյս իւր 'ի հոգալ զգանձս:

Եթէ կամիս աշխարհային ընկոյք քաղել զօգուտ, ցոյց ընկերաց քոց զայն պիտի գթութիւնս, որպէս Աստուած պարգեւեալ է քեզ:

Արաբացիք ասեն, լէր բարերար առանց համարելոյ զայն պարտաւորութիւն իմն, յայնժամ կարի իմն հաւատեալ չահն դարձցի առ քեզ:

Ուր ուրեք ծառ բարերարութեան արմատ առնու, տարածէ զոստոս իւր 'ի վեր քան զերկինս, եթէ ակն ունիս ճաշակել զպտուղ, մշակեալ զծառն խընամով, և մի դներ'սղոյ յարմատ նորա:

Մատո՞ղգոհութիւնս Աստուծոյ, զի օգնեցար երկնային պարգեւօքն եւ չարար զքեզ անմասն 'ի լիութենէ բաւեաց իւրոյ:

Մի պարծիր յընդունիլն քո 'ի պաշտօն իմն 'ի ներքոյ Թագաւորի, այլ լէր երախտադէտ առ Աստուած վասն զեւեղելոյ զքեզ 'ի ծառայութեան նորա:

Գ.

Երկու անձինք 'ի զուր աշխատ եղէն և 'ի գործ եղին զանօգուտ ջանս, նա՞ որ ստացաւ զգանձն առանց վաշելոյ զայն, եւ նա՞ որ ուսաւ զգիտութիւն, բայց ոչ 'ի կիր'էարկ զայն, որչափ և պարտաւորալ լիցես յուսումն գիտութեանց, յորժամ ոչ գործես իմաստնապէս, տգէտ ես:

(1) Արտաւ, Մովսէսի աղգակններէն միայն ասուին է, որ շատ հարուստ էր, կ'երեք թէ կոյն է, որ ընտանիքովը երկրացոյց եղաւ:

Գրաստոն յոր վերայ բարձեալ են զմատենան, չ'է կարի իմն ուսեալ և ոչ իմաստուն, զինչ գիտէ նորին դատարի սիւսառակ գլխոյ, թէ արդեօք բարձեալ ունի զիայտո կամ զմատենանրս:

Դ.

Գիտութիւն 'ի կիր արկի վասն պաշտպանութեան կրօնի և ոչ վասն 'ի ձեռս բերելոյ զճոխութիւնս:

Որ միանգամ չարաչար վարեաց զիւր պարկեշտութեան զհամբաւ եւ զուսումն վասն օգտի, ձեւացոյց զըշտեմարան մի ցորենոյ և ապա իսպառ հոյ ձակատ ետ զայն:

Ե.

Ուսեալ որ առանց բարեխառնութեան է իբր կոյր ոմն որ բարձեալ տանի զահ մի, ցուցանէ զճանապարհայլոց բայց ոչ առաջնորդէ անձին իւրում:

Որ միանգամ ընդ խաղ արար զկեանրս, վատնեաց զգրամս իւր առանց գնելոյ զիր ինչ:

Զ.

Թագաւորութիւն մի ժառանգէ զհամբաւ յիմաստուն արանց և կրօնստանայ զկատարելութիւն յառաքինեաց:

Թագաւորք առաւել կարօտ են արանց իմաստնոյ, քան արք իմաստունք ռոճկաց յարբունին:

Ունկնդիր լէր ո՞ր Թագաւոր իմուսն խրատու, վասն զի չ'ունիս քան զայս առաւել աղնուաղին առակ 'ի քումդ բովանդակ դիւանի:

Մի հաւատասցես այլում ումք զգործառնութիւնս քո, բայց եթէ խռնանց թէեւ հասարակ գործ է քո զայլ ուսումն իմաստնոյ: